

nota

TER ONDERTEKENING

Aan: MOCW

Hoger Onderwijs en
Studiefinanciering

Van

Attorney-Client

Datum

11 december 2023

Referentie

42795629

Bijlagen

Kamerbrief met bijlagen

Intern OCW afgestemd

DUO, FEZ, WJZ

Interdepartementaal
afgestemd

Fin

Kamerbrief studiefinanciering 2023

Aanleiding

U heeft toegezegd om voor de begrotingsbehandeling te reageren op het amendement Omtzigt c.s. om de rente op studieleningen te verlagen voor studenten uit de leensteldoelgroep. Daarnaast heeft de Kamer enkele moties aangenomen en heeft u een aantal toezeggingen over studiefinanciering gedaan. Met deze brief doet u deze gestand.

U heeft op 22 november en 5 december eerder gesproken over de uitwerking van het amendement Omtzigt. De nota's van deze overleggen worden bij publicatie van deze brief openbaar.

Geadviseerd besluit

De bijgevoegde brief aan de Tweede Kamer ondertekenen.

Kernpunten

In deze brief gaat u achtereenvolgens in op de volgende punten. Hierbij is dezelfde nummering als in de Kamerbrief aangehouden.

1. Rente

Amendement Omtzigt: Verlagen van de rente voor de leenstelselgeneratie

- Het amendement Omtzigt c.s. wijzigt het Belastingplan en verzoekt om met de opbrengst ad 183 miljoen euro structureel de rente voor de leenstelselgeneratie te verlagen.
- In deze brief geeft u drie mogelijkheden hiervoor binnen de begrotingsregels: een rentekorting en een renteplafond en als alternatief voor een rentemaatregel een jaarlijkse tegemoetkoming. U geeft aan deze varianten tijdens de begrotingsbehandeling te willen bespreken.
- De brief beschrijft eerst een rentekorting en een renteplafond als opties. Het budget geeft ruimte voor 1 tot 1,25 procentpunt rentekorting of een renteplafond van 2,5 tot 2,75 procent. Beide opties kunnen ook getraptd worden vormgegeven, waarbij het aantal jaar dat een student onder het leenstelsel heeft gestudeerd de rentekorting cq. het renteplafond bepaalt.
 - Een uniforme rentemaatregel voor de leenstelselgroep is onder voorwaarden per 1 januari 2026 uitvoerbaar. Een getrapte rentemaatregel met meer dan één nieuwe rente is per 1 januari 2027 uitvoerbaar. Een getrapte rentekorting of een getraptd

renteplafond is vanuit het oogpunt van de uitvoerbaarheid een zeer complexe maatregel. Ook vanuit communicatief oogpunt bezien is een differentiatie complex en erg lastig uitlegbaar. In de brief staat een uitgebreide beschrijving van de uitvoeringsconsequenties.

- In deze brief gaat u ook in op een jaarlijkse tegemoetkoming als alternatief voor het verlagen van de rente. Een tegemoetkoming komt ten goede aan alle studenten onder het leenstelsel en niet alleen voor studenten die hebben geleend. Ook is de tegemoetkoming afhankelijk van het aantal jaar dat iemand zonder basisbeurs onder het leenstelsel heeft gestudeerd. Het beschikbare budget geeft ruimte voor een jaarlijkse tegemoetkoming van ongeveer € 65 voor studenten die één jaar onder het leenstel hebben gestudeerd en € 260 voor studenten die vier jaar onder het leenstelsel hebben gestudeerd.
 - Een jaarlijkse tegemoetkoming heeft grote gevolgen voor de uitvoering door DUO. Invoering is op zijn vroegst mogelijk per 2027 of 2028. In de brief staat een uitgebreide beschrijving van de uitvoeringsconsequenties.
- Eerder is met u besproken dat ook het verhogen van de bestaande tegemoetkoming voor leenstelselstudenten een mogelijke optie was om tegemoet te komen aan de rentelasten van leenstelselstudenten. Vanuit het amendement Omtzigt c.s. is er echter niet voldoende dekking om, binnen de begrotingsregels, de bestaande tegemoetkomingsregeling met een aanzienlijk bedrag te verhogen. Daarom is deze variant niet verder uitgewerkt.

Toezegging aan lid Westerveld over mogelijkheden voor rentemaatregelen

- U heeft aan het lid Westerveld een overzicht met opties om de rente aan te passen toegezegd.
- In de bijlage bij deze brief zijn drie fiches opgenomen waarin mogelijke rentemaatregelen zijn uitgewerkt; inclusief kosten. Het gaat hierbij om een vaste rente, een renteplafond en het gelijktrekken van de berekeningswijze.

Toezegging aan lid Kwint over negatieve rente

- U heeft aan lid Kwint toegezegd nader in te gaan op de vraag of de overheid in het verleden heeft ingegrepen om te voorkomen dat de rente op studieschulden negatief werd.
- Deze brief licht toe dat het altijd de bedoeling van de wet was dat er geen negatieve rente berekend wordt. Dit bleek onvoldoende uit de wettekst. Om die reden is de wet in 2015 aangepast.

Toezegging aan leden Krul en Kwint over bevriezen van de rente

- U heeft aan de leden Krul en Kwint toegezegd om de consequenties in kaart te brengen voor een tweetal opties voor het bevriezen van de rente op studieschulden voor de studenten die onder het leenstelsel hebben gestudeerd. In de bijlage bij deze brief is een fiche opgenomen waarin deze rentemaatregelen zijn uitgewerkt.

2. Motie Krul en Peters: opties tegengaan van studieschulden

De motie Krul & Peters kent een aantal verzoeken over studiefinanciering. Op twee daarvan gaat u nu in; twee volgen in overeenstemming met de motie in het eerste kwartaal van komend jaar.

Verzoek 1: Afloskorting bij versneld aflossen

- De motie verzoekt om binnen de financiële kaders van het studiefinancieringsstelsel opties uit te werken waarmee studenten die onder het studievoorschotstelsel vielen een korting op hun studieschuld krijgen wanneer ze versneld aflossen.
- Deze brief beschrijft het principe van een afloskorting met voor- en nadelen. In de bijlage bij deze brief is een fiche opgenomen met twee voorbeelduitwerkingen; inclusief kosten.

Verzoek 2: informatievoorziening bewust lenen

- De motie verzoekt om de informatievoorziening voor studenten te verbeteren, waaronder het opnemen van een banner < Let op! geld lenen kost geld > op de website van DUO.
- Deze brief beschrijft de bestaande informatievoorziening van DUO en welke verbeteringen DUO doorvoert. In de brief staat dat u het doel en de intentie van de banner deelt. Namelijk het blijven verbeteren van de informatievoorziening aan studenten over verantwoord lenen.
- U geeft aan – net als in het tweeminutendebat Onderwijskwaliteit – geen voorstander te zijn van het gebruik van deze specifieke banner omdat deze bewezen geen impact heeft. DUO verbetert de informatievoorziening met alternatieven voor de banner die naar verwachting meer effect hebben.

3. Motie Westerveld en Peters: restitutie les- en cursusgeld

- U heeft in de brief over gelijkwaardige behandeling van mbo-studenten van 6 juli 2023 toegezegd om de mogelijkheden naar automatische restitutie van les- en cursusgeld te verkennen voor mbo-studenten (en vavo-scholieren) die voortijdig in het studiejaar stoppen met hun opleiding. De motie van de leden Westerveld en Peters verzoekt om de opbrengsten hiervan vóór de begrotingsbehandeling van OCW te presenteren.
- Deze brief beschrijft het verschil tussen automatisch en ongeclausuleerde restitutie van collegegeld in het hbo en universitair onderwijs en restitutie op aanvraag en in enkele bijzondere gevallen van les- en cursusgeld in het mbo en vavo. De reden hiervoor is het stimuleren van het behalen van een startkwalificatie. U beschrijft ook wat nodig is om dit te veranderen.
- U geeft aan dat het wegen van de voor- en nadelen van aanpassing van het restitutiebeleid in het mbo; inclusief dekking, gewogen dient te worden door een volgend kabinet.

4. Toezegging over koopkrachtberekeningen voor studenten

- U heeft in de zomerbrief van 26 juni 2023 toegezegd om na de zomer bij de Kamer terug te komen op de wijze waarop u invulling wilt geven aan de wens om met het Nibud in gesprek te gaan over koopkrachtberekeningen voor studenten.

- Deze brief benoemt dat het Nibud in 2024 onderzoek doet naar de inkomsten en uitgaven van studenten aan het mbo, hbo en universiteit en hun houding ten opzichte van de studiefinanciering. Het Nibud zal in september 2024 ook koopkrachtberekeningen opnemen van voorbeeldhuishoudens van studenten.
- U zegt toe het onderzoek voor de zomer 2024 aan de TK te sturen en dat het Nibud met Prinsjesdag koopkrachtberekeningen voor studentenhuishoudens publiceert.

5. Toezegging over plan van aanpak actualisering WSF BES

- U heeft in het debat over het wetsvoorstel herinvoering basisbeurs hoger onderwijs op 15 februari 2023 een toezegging gedaan om breder naar de studiefinanciering van studenten op de BES-eilanden te willen kijken. U heeft concreet toegezegd voor de begrotingsbehandeling een plan van aanpak aan de TK te sturen.
- Deze brief schetst de hoofdlijn van een uit te voeren onderzoek naar uitlegbare en niet uitlegbare verschillen tussen de WSF BES en de WSF 2000 en naar eventuele alternatieven. Het onderzoek wordt een combinatie van deskresearch en input ophalen bij studenten, ervaringsdeskundigen, onderwijsinstellingen en lokale overheden op de eilanden.
- U kondigt aan de aanbesteding van het onderzoek te starten en te streven om dit onderzoek eind 2024 aan de TK te sturen.

nota

TER VOORBEREIDING

Aan: MOCW

**Hoger Onderwijs en
Studiefinanciering**

Van

Attorney-Client

Datum

29 november 2023

Referentie

42789213

Bijlagen

1

Kerstbrief over rente op studieleningen

Aanleiding

U heeft toegezegd om voor de begrotingsbehandeling te reageren op het amendement Omtzigt c.s. om de rente op studieleningen te verlagen voor studenten uit de pechgeneratie. Conform hetgeen met u besproken op 22 november jl. ontvangt u hierbij een eerste concept van het rente deel uit de kerstbrief. Graag bespreken wij op dinsdag 5 december of het concept naar wens is.

Ter bespreking

- Kunt u zich vinden in de toon en opbouw van de brief?
- Zijn verschillende scenario's voor de invulling van het amendement Omtzigt voldoende toegelicht?

Toelichting

Invulling amendement Omtzigt

In de kerstbrief geven wij een appreciatie van het amendement Omtzigt.

- Het amendement Omtzigt versobert de regeling voor expats. Vervolgens wordt gevraagd om: *'Het vrijkomende budget wordt ingezet om bij de studenten van de pechgeneratie de rente op de studieleningen te verlagen.'*
- Vervolgens worden de verschillende varianten onder het instrument rente uitgewerkt. Daarbij wordt eerste ingegaan op de afbakening van de doelgroep die in aanmerking komt voor de rentemaatregel. Onder de rente worden twee opties uitgewerkt:
 - De renteaflslag, met als alternatief een getrapte renteaflslag.
 - Een renteplafond
 - De vaste rente en een bandbreedte worden kort besproken maar niet verder uitgewerkt. Deze twee opties zijn namelijk minder passend bij het amendement.
- Als laatste worden er onder de rente een drietal belangrijke aandachtspunten meegegeven, waaronder het juridische risico van een rentemaatregel.
- Na de rente wordt de tegemoetkoming als alternatief instrument gepresenteerd. Daarbij wordt eerst beargumenteerd waarom de tegemoetkoming een geschikter instrument is om de leenstelsel groep te helpen. Onder het instrument tegemoetkoming worden als laatste twee opties uitgewerkt:

- Verhogen van de regulier tegemoetkoming.
- Jaarlijkse tegemoetkoming.

Outline Kerstbrief (ter informatie)

- De brief begint met de mogelijke invulling van het amendement Omtzigt c.s.
- Vervolgens volgt er een kop rente met diverse moties en toezeggingen;
 - Toezegging aan Westerveld tijdens debat over onderwijsvernieuwing over welke mogelijkheden er zijn om iets aan de rente te doen.
 - Toezegging aan Krul (aangehouden motie) voor een variant om de rente op het huidige niveau te bevriezen.
 - Motie Krul bestaat uit vier onderdelen. Onderdeel 1 – opties voor korting op de studieschuld bij versneld aflossen doen we in dit onderdeel af.
 - Verzoek van Kwint (debat onderwijsvernieuwing), we leggen uit waarom de rente niet onder de 0% kan gaan.
- Daarna komen onderstaande onderwerpen in de kerstbrief aan bod;
 - Koopkracht: in de zomerbrief hebben we toegezegd dat we na de zomer terugkomen op de wijze waarop we invulling geven aan de wens om met Nibud in gesprek te gaan over koopkrachtberekeningen voor studenten.
 - Toezegging Wsf BES: In het debat bij de herinvoering basisbeurs hebben we toegezegd voor de begrotingsbehandeling te komen met een plan van aanpak voor de actualisering van de Wsf BES.
 - Motie Iesgeld: Motie Westerveld/Peters om de verkenning over restitutie Iesgeld voor de begrotingsbehandeling met de Kamer te delen.
 - Motie Krul bestaat uit vier onderdelen. Onderdeel 1 – opties voor korting op de studieschuld bij versneld aflossen – doen we af onder het kopje rente. Onderdeel 2 gaat over de communicatie van DUO rondom bewust lenen. We proberen deze ook meteen mee te nemen in de brief. Onderdeel 3 en 4 pakken we op in Q1 (zoals de motie ook vraagt).
- In de bijlage worden alle rentefiches die zijn opgesteld voor deze brief en ter voorbereiding op de formatie gepresenteerd.

nota

TER VOORBEREIDING

Aan: MOCW

Hoger Onderwijs en
Studiefinanciering

Van

Attorney-Client

Datum

21 november 2023

Referentie

43184332

Bijlagen

Kerstbrief over rente op studieleningen

Aanleiding

U heeft toegezegd om voor de begrotingsbehandeling te reageren op het amendement Omtzigt c.s. om de rente op studieleningen te verlagen voor studenten uit de pechgeneratie. Deze toezegging willen we voor de kerst gestand doen met een kamerbrief. Daarnaast zal deze Kamerbrief antwoord geven op een aantal moties en toezeggingen uit recente Kamerdebatten over studiefinanciering (voornamelijk over de rente op studieleningen). Graag bespreken wij op woensdag 22 november op welke wijze in deze brief invulling wordt gegeven aan het amendement Omtzigt.

Ter besluitvorming

- Wilt u in de Kamerbrief al één duidelijke richting schetsen over de invulling van het amendement of de verschillende opties schetsen?
- Wilt u in de brief benoemen dat het wenselijk is om nader onderzoek te doen naar de (juridische) houdbaarheid van een renteverlaging die *uitsluitend* gericht is op leenstelselstudenten?
- Wilt u in de appreciatie van het amendement Omtzigt of elders in de brief aandacht vragen voor de voordelen van de tegemoetkoming als instrument t.o.v. een rentemaatregel (en de mogelijkheden hiervoor verkennen met FIN)?

Toelichting

Invulling amendement Omtzigt

In de kerstbrief geven wij een appreciatie van het amendement Omtzigt.

- Het amendement Omtzigt versobert de regeling voor expats. Vervolgens wordt gevraagd om: *'Het vrijkomende budget wordt ingezet om bij de studenten van de pechgeneratie de rente op de studieleningen te verlagen.'*
- De geraamde ombuiging is 183 miljoen euro structureel.
- Om te voldoen aan de wens van de Kamer zien wij twee opties: 1) een afslag op de rente en 2) een renteplafond. Andere alternatieven, zoals een vaste rente, voldoen niet aan de voorwaarde dat het gaat om een verlaging van de rente.

1) *Rente afslag*

- Een vaste afslag op de rente betekent dat de rente ieder jaar met een vast aantal procentpunten wordt verlaagd ten opzichte van de reguliere berekening.
- Het budget uit het amendement biedt ruimte om **een afslag van 1 tot 1,25 procentpunt** te hanteren.
- De renteafslag kent een aantal voordelen;
 - Het financieel risico voor de staat is beperkt, doordat de rente meebeweegt met de rente op staatsobligaties
 - De rente voor de leenstelselgroep blijft meebewegen met de reguliere rente op de studiefinanciering die geldt voor studenten die niet onder het leenstelsel hebben gestudeerd. Het financieel voordeel tussen de twee groepen blijft gelijk.
- Het nadeel van deze maatregel is dat het (oud-)studenten beperkt beschermt tegen hoge pieken van de rente.

2) *Renteplafond*

- Bij een renteplafond wordt de 'reguliere' rente gerekend, tenzij deze boven het plafond uitkomt. In dat geval wordt de rente vastgesteld op het plafond.
- Het budget uit het amendement biedt ruimte om **een plafond van 2,5 tot 2,75 procent** te hanteren.
- Het voordeel van deze maatregel is dat het studenten beschermt tegen hoge pieken in de rente.
- Het renteplafond kent ook een aantal nadelen:
 - Groter financieel risico voor de staat doordat rente niet volledig meebeweegt met rente op staatsobligaties.
 - Er is geen voordeel voor de leenstelsel generatie t.o.v. niet-leenstelsel groep wanneer de rente lager dan het plafond wordt vastgesteld. Dit lijdt mogelijk tot problemen in de uitlegbaarheid aangezien rente voor de leenstelselgeneratie dan niet lager is, waar het amendement wel om vraagt.
- Beide opties kennen een juridisch risico, dit zit met name in het volgende aspect. Er wordt bij de renteverlaging onderscheid gemaakt tussen (oud-studenten) die wel en niet enige tijd onder het leenstelsel hebben gestudeerd. De groep die enige tijd onder het leenstelsel studeerde heeft echter, als het gaat om rente, veel overeenkomsten met mbo-studenten en ho-studenten die geheel onder het oude of het nieuwe basisbeursstelsel vallen. Hierbij is van belang dat de rente wordt geheven op studiefinancieringsonderdelen die (m.u.v. de basisbeurs) voor *alle groepen (oud-)studenten* beschikbaar waren. Te denken valt aan de aanvullende beurs, de basislening, de aanvullende lening en het OV-reisproduct.¹

¹ De aanvullende beurs, basisbeurs en OV-reisproduct zijn onderdeel van de prestatiebeurs. De prestatiebeurs wordt omgezet in een gift indien binnen de diplomatermijn een diploma wordt behaald. Tot het moment van omzetting in een gift is rente verschuldigd over de prestatiebeurs. Bij de omzetting in een gift gaat deze rente teniet (artikel 4.15 en 5.17 WSF 2000). Indien de prestatiebeurs niet wordt omgezet in een gift, blijft rente verschuldigd.

- De rente die (oud-)studenten verschuldigd zijn kan hierdoor voor een (substantieel) deel los worden gezien van het wel of niet onder het leenstelsel hebben gestudeerd. Dit maakt dat goed denkbaar is dat (oud-)studenten die geen renteverlaging krijgen, zich zullen beroepen op het beginsel van gelijke behandeling.
 - Indien de renteverlaging, vanwege gelijke behandeling, onverhoopt niet beperkt zou kunnen worden tot (oud-)studenten die onder het leenstelsel studeerden (als de maatregel precedentwerking zou hebben naar niet-leenstelselstudenten) zou dit aanzienlijke financiële gevolgen hebben.
 - Dit pleit ervoor dit risico nader te onderzoeken (bijvoorbeeld met de Landsadvocaat) en enig voorbehoud in de Kamerbrief hieromtrent in te bouwen.
- ⇒ In hoeverre wilt u al een keuze maken tussen deze opties om één van beide als voorkeursvariant te presenteren?
- ⇒ Als u één optie als voorkeursvariant wil presenteren, is het advies om te kiezen voor de afslag op de rente.

De tegemoetkoming als mogelijk alternatief presenteren.

- Een rentemaatregel voor de leenstelselgeneratie kent in algemene zin een aantal bezwaren:
 - De rentemaatregel helpt enkel hoogopgeleide oud-studenten met een studieschuld. Hierbij profiteren voornamelijk oud-studenten met voldoende inkomen.
 - Studenten met lagere inkomens en een studieschuld vallen onder de draagkrachtregeling.
 - De tegemoetkoming houdt daarentegen rekening met hoe lang studenten onder het studievoorschot hebben gestudeerd en komt ook tegemoet aan studenten die tijdens hun studie niet of weinig hebben geleend.
 - Een verhoging van de tegemoetkoming levert, indien een aanzienlijk bedrag hiervoor wordt aangewend, voor de student meer voordeel op, op de korte termijn. Het geld komt via dit instrument eerder beschikbaar voor de student en daarmee kunnen ze sneller hun schuld verminderen.
 - De vraag is of de financiële middelen van het amendement Omtzigt c.s. voldoende ruimte bieden om een significante verhoging van de tegemoetkoming te kunnen doen. Dat zou namelijk een grote kasschuif van buiten de begrotingshorizon vragen. Of dit buiten de formatie om een mogelijkheid is, is zeer de vraag.
- ⇒ Wilt u in de Kamerbrief benoemen dat de tegemoetkoming een beter instrument is om leenstelselstudenten nader tegemoet te komen?
- Dit zou direct in reactie op het amendement Omtzigt c.s. kunnen (bijvoorbeeld in een tekstbox) of op een minder prominente plek in de brief.

Outline Kerstbrief (ter informatie)

- De brief begint met de mogelijke invulling van het amendement Omtzigt c.s.
- Vervolgens volgt er een kop rente met diverse moties en toezeggingen;

- Toezegging aan Westerveld tijdens debat over onderwijsvernieuwing over welke mogelijkheden er zijn om iets aan de rente te doen.
- Toezegging aan Krul (aangehouden motie) voor een variant om de rente op het huidige niveau te bevriezen.
- Motie Krul bestaat uit vier onderdelen. Onderdeel 1 – opties voor korting op de studieschuld bij versneld aflossen doen we in dit onderdeel af.
- Verzoek van Kwint (debat onderwijsvernieuwing), we leggen uit waarom de rente niet onder de 0% kan gaan.
- Daarna komen onderstaande onderwerpen in de kerstbrief aan bod;
 - Koopkracht: in de zomerbrief hebben we toegezegd dat we na de zomer terugkomen op de wijze waarop we invulling geven aan de wens om met Nibud in gesprek te gaan over koopkrachtberekeningen voor studenten.
 - Toezegging Wsf BES: In het debat bij de herinvoering basisbeurs hebben we toegezegd voor de begrotingsbehandeling te komen met een plan van aanpak voor de actualisering van de Wsf BES.
 - Motie Iesgeld: Motie Westerveld/Peters om de verkenning over restitutie Iesgeld voor de begrotingsbehandeling met de Kamer te delen.
 - Motie Krul bestaat uit vier onderdelen. Onderdeel 1 – opties voor korting op de studieschuld bij versneld aflossen – doen we af onder het kopje rente. Onderdeel 2 gaat over de communicatie van DUO rondom bewust lenen. We proberen deze ook meteen mee te nemen in de brief. Onderdeel 3 en 4 pakken we op in Q1 (zoals de motie ook vraagt).
- In de bijlage worden alle rentefiches die zijn opgesteld voor deze brief en ter voorbereiding op de formatie gepresenteerd.